

confirming the legal status of servicemen during the period of combat operations are of great importance. The most important of these are: Geneva Convention on improving the participation of the wounded and sick in the army [8]; Geneva Convention on improving the participation of the wounded, sick and shipwrecked members of the armed forces at sea [8]; Geneva Convention on the Treatment of POWs [8] and others. These international legal acts contain legal norms that define the guarantees of the rights and freedoms of servicemen during the conduct of hostilities, grant them the right to use weapons, protect their lives and rights while in captivity, guarantee the rights and freedoms of the wounded, sick and persons, who suffered a shipwreck.

Thus, the Constitution of Ukraine and other laws provide for use along with domestic guarantees and international legal guarantees of the constitutional rights and freedoms of servicemen. Which, in turn, are divided into regulatory and organizational-legal. International legal guarantees are very important for legal regulation and ensuring the rights and freedoms of servicemen in Ukraine. Therefore, the state should promote the full realization of the rights and freedoms of military personnel in accordance with international standards, which is a guideline to which one must strive. Taking into account the necessity to implement international acts in the field of human rights and freedoms in Ukrainian legislation, bringing it in line with international standards, it is necessary to create effective legal mechanisms for guaranteeing constitutional rights and freedoms of servicemen in Ukraine.

References

1. Загальна декларація прав людини: ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10 грудня 1948 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>.
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права: ООН; Протокол, Міжнародний документ від 16 грудня 1966 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
5. Другий Факультативний протокол до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, щостосується скасування смертної кари: ООН; Протокол, Міжнародний документ від 15 грудня 1989 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
6. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 4 листопада 1950 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>
7. Протокол № 6 про скасування страти, ухваленого Радою Європи до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Протокол, Міжнародний документ від 28 квітня 1983 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
8. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и Дополнительные протоколы к ним. – 4-е изд., испр. – М. : Международный Комитет Красного Креста, 2005. – 344 с.

*Волошкевич Г. А., к. ю. н., доцент
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького*

ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСТВА У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Аналіз правового регулювання підстав позбавлення громадянства свідчить, що на сучасному етапі серед країн не спостерігається єдиного підходу у вирішенні цього актуального питання.

Конституції більшості пострадянських держав не визнають права держави на розрив правового зв'язку з її громадянами, і закріплюють абсолютну заборону на позбавлення особи громадянства. На наш погляд, категоричність вищезазначеної норми обумовлена часом та умовами прийняття відповідних документів – прийняті на початку 90-х рр. XX ст., у період сильних антирадянських настроїв та бажання недопустити повторного порушення прав людини, Конституції намагалися скасувати правові інститути, які радянська влада використовувала у якості інструментів боротьби з опозицією.

Натомість в значній частині країн ЄС та ряду пострадянських держав конституційна заборона позбавлення громадянства носить обмежений характер – ніхто не може бути позбавлений безпідставно. Таким чином, можливо зробити висновок, що основні закони багатьох європейських держав передбачають можливість позбавлення особи її громадянства.

Визначимо основні підстави, які з точки зору законодавця, надають державі право розірвати правовий зв'язок з її громадянином. Найбільш поширеною на сучасний день є підстави, що виникають у зв'язку з порушення національного законодавства про громадянства. Зокрема:

А. Добровільне набуття громадянства іноземної держави. Як правило, ця підстава поширена у державах, що не визнають інституту подвійного громадянства і забороняють своїм громадянам встановлювати правовий зв'язок з іншою державою. При цьому, наголос робиться на «добровільному набутті», що означає свідоме розуміння особою вчинених дій та бажання досягти відповідних наслідків. У зв'язку з цим, автоматичне набуття громадянства передбачене законодавством ряд держав (внаслідок укладення шлюбу чи усиновлення) не надає державі права припинити правовий зв'язок з особою.

На сьогодні, в європейському просторі тривають дискусії щодо правомірності позбавлення громадянства осіб, що є одночасно громадянами декількох держав. Прихильники теорії множинного чи глобального громадянства апелюють до міжнародних актів, які визнають можливість перебування особи у громадянстві декількох держав і наполягають на правомірності таких зв'язків, за умов виконання особою основних обов'язків. Натомість, представники протилежної точки зору вважають неможливим збереження лояльності одночасно до двох або більше держав. Подібний підхід знайшов своє вираження у висновках Конституційного Суду Російської Федерації, згідно яких «для громадянина Російської Федерації, який одночасно має громадянство іншої держави, значення цінності зв'язку з Батьківщиною об'єктивно зменшується» [1].

Б. Вступ особи на державну службу, до армії іноземної держави, службу безпеки, правоохоронні органи тощо. Існування цієї підстави впливає з розуміння громадянства як відносин вірності, а вступ на службу до іноземної держави – як порушення вірності державі.

Водночас, слід зазначити, що згідно законодавства цих країн вступ на службу до іншої держави є підставою для позбавлення громадянства виключно у випадках коли він був здійснений добровільно, а також всупереч волі або без згоди його первинної держави.

Поширення інституту позбавлення громадянства виключно на випадки незаконної служби обумовлено на наш погляд тим, що в ході інтеграційних процесів у Європі утворилася унікальна ситуація, коли громадянство особи та місце його постійного проживання досить часто виявлялося відмінним. У законодавство про державну службу та військовий обов'язок в країнах ЄС були внесені зміни, які передбачали можливість залучення громадян з інших держав ЄС.

У пострадянських державах ця підстава позбавлення громадянства є більш поширеною. На відміну від країн ЄС, законодавство цих держав поширює можливість позбавлення громадян на всіх осіб, що поступили на державну та військову службу, за виключенням ситуацій коли між країнами були підписані спеціальні угоди.

В. Здобуття громадянства шляхом обману. Ця підстава поширюється на осіб, що отримали громадянство шляхом натуралізації, і не виконали всіх необхідних умов, які національним законодавством були передбачені для набуття статусу громадянина.

Зазначений нами перелік підстав припинення громадянства з причин порушення законодавства про громадянство не є вичерпним, однак ми звернули увагу на найбільш традиційні та загальні з них. Слід також зауважити, що за цими підставами позбавляються, як правило, виключно натуралізовані громадяни.

Окрему групу підстав позбавлення громадянства становлять дії спрямовані на шкоду інтересів суспільства та держави. Як ми зазначали вище, протягом тривалого часу

європейські та пострадянські держави негативно відносилися до можливості позбавлення громадянства внаслідок вчиненого кримінального злочину. Водночас, не дивлячись на це, норма про можливість позбавлення громадянства за «дії, які порушують інтереси держави» була не лише закріплена у ЄКГ, але й знайшла своє відображення у законодавстві 14 з 33 європейських країн (Бельгія, Болгарія, Кіпр, Данія, Естонія, Франція, Ірландія, Литва, Мальта, Молдова, Румунія, Словенія, Швейцарія та Велика Британія). Причому, лише 8 з них (Бельгія, Болгарія, Естонія, Франція, Ірландія, Литва, Мальта та Швейцарія) обмежували дію цієї норми виключно натуралізованими громадянами [2, 89-90].

Законодавство зазначених країн не містить при цьому чіткого переліку дій, які кваліфікуються як такі, що порушили інтереси держави. Як правило, сюди відносять антидержавну діяльність на користь іншої держави, посягання на державний суверенітет, вчинення злочинів проти безпеки держави тощо. Аналіз практичного застосування цієї підстави свідчить, що вона не є простою формальністю, а активно використовується у процесі регулювання суспільних відносин. Так, у Великій Британії з 2006 по 2014 рік з метою «забезпечення суспільної користі» було позбавлено британського громадянства 27 осіб [3].

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. був позначений масштабними терористичними атаками, виконавцями яких ставали громадяни постраждалих держав (Франція, США, Ізраїль) У зв'язку з цим, дедалі частіше ставилося питання про внесення змін до законодавчих актів, і застосування позбавлення громадянства, як санкції за вчинення злочинів проти людства та держави.

Наслідком кампанії боротьби з тероризмом стала поява в законодавстві ряду держав положень, про позбавлення громадянства осіб причетних до терористичної чи екстремістської діяльності, а також служби у незаконних збройних формуваннях. Так, протягом 2010-2016 рр. відповідні зміни були внесені до законодавства Узбекистану, Росії, Австралії Франції та Казахстану.

Вищезазначені рішення викликали серйозні дискусії у суспільстві та серед фахівців-юристів, оскільки противники такого рішення вважають прийняті норми антиконституційними та такими, що порушують права і свободи людини. Разом з тим, висновок такої авторитетної міжнародної інституції як Венеціанська комісія стосовно французького законопроекту, яким передбачалося позбавлення громадянства за терористичну діяльність не лише натуралізованих громадян, а й корінних французів, виявився загалом позитивним [4].

Список використаних джерел

1. Никифорова Е. Институт лишения гражданства для лиц несущих серьезную угрозу жизненно важным интересам государства: актуализация вопроса в современных условиях / Е. Никифорова // Государственное и муниципальное управление в XXI веке: теория, методология, практика. – 2015. – Выпуск № 20. – С. 90-100
2. Гацелюк В.О. Припинення громадянства особи внаслідок вчинення злочину як захід кримінально-правового характеру *de lege ferenda* (у світлі закордонного досвіду) // Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. - 2014. - Вип. 3-4. - С. 83-96
3. Яголович И. Институт лишения гражданства должен быть возвращен [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://zakon.ru/blog/2015/4/20/institut_lisheniya_grazhdanstva_dolzhen_byt_vozvrashhen
4. Знаковий прецедент: Венецианская комиссия одобрила лишение гражданства за терроризм // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://sprotyv.info/ru/news/kyev/znakovyy-precident-venecijskaya-komissiya-odobrila-lishenie-grazhdanstva-za-terrorizm>

Гоняна Н. В., студентка

Київський національний лінгвістичний університет

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗДІЙСНЕННЯ СПРАВЕДЛИВОГО СУДОЧИНСТВА ЯК ГАРАНТІЇ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ОСОБИ

Питання здійснення належного захисту прав і свобод людини, безсумнівно, становить виключний інтерес, з огляду на його безпосередній зв'язок з необхідністю забезпечення вільного та всебічного розвитку як окремого індивіда, так і суспільства в цілому. Згідно зі